

melo, zich bevindt. Wanneer dit terreintje eventueel weer „open” gemaakt zou worden, moet er zeker een deskundige mee, opdat na de behandeling niet zal blijken, dat

het terreintje weliswaar gered is, maar de plant, waar het juist om ging, het slachtoffer is geworden.

Litteratuur:

1. Karl Koch, Die Vegetationsverhältnisse des Silberberges im Hüggelgebiet bei Osnabrück. Osnabrück 1932.
2. F. Runge, Die Flora Westfalens. Münster 1955.
3. E. Heimans in De Levende Natuur 3 (1899).
4. J. B. Bernink, Ons Dinkelland, 3e druk, 1926.
5. E. Heimans in De Levende Natuur 4 (1900).

DE DAS

N. VERBEEK.

Ergens in Midden-Limburg, midden in een zacht ruisend bos, ligt een grote mierehoop. Een Groene specht hakt verwoed een tunnel in de wand van het nest, waarop duizenden mieren in paniek rondlopen. De een brengt een pop in veiligheid, de ander spuit mierzuur, doch alles tevergeefs. De tong van de specht schiet snel in en uit. Hij is zo in zijn werk verdiept, dat hij niets om zich heen ziet. Toch is er meer leven in de buurt, want ginds onder het gebladerte van jonge Kastanjes scharrelt een Das rond. Het is nu juist dit lichtschuwe dier, dat me de laatste jaren zo menig spannend moment heeft bezorgd. Zijn holencomplex is uitgegraven in een vaste zandgrond onder hoge Grove dennen met een onderbeplanting van Kastanjes en eikehakhout. Het terrein is tamelijk vlak op een enkele glooiing na. De wrang heeft in de loop der tijden een flinke afmeting aangenomen. In totaal komen ongeveer drieënveertig pijpen aan de oppervlakte. Vele hiervan zijn echter vervallen, terwijl een ander deel niet of slechts spaarzaam (vluchtgangen) wordt gebruikt. Het bewoonde gedeelte beslaat een terrein van ongeveer 5 are (fig. 1). Ieder jaar onder-

gaat de bouw wel een kleine verandering door het graven van een nieuwe pijp of het weer in gebruik nemen van een vervallen uitgang. In de loop der jaren, ik weet niet hoe lang deze kolonie hier al is, valt een verschuiving waar te nemen van het noorden naar het zuiden van het terrein. De verlaten gangen worden soms door Vossen of Konijnen in gebruik genomen (fig.1). Gedurende enige jaren bewoonde een vossenpaar enige der oudere gangen. De hele omtrek rond de wrang is zindelijk, nooit of te nimmer ziet men er prooiresten of uitwerpselen.

De Das is een eenzame zwerver, die in de nacht zeer grote afstanden kan afleggen op zoek naar voedsel. Hij is een echte omnivoor en dat voedsel bestaat uit regenwormen, slakken, engerlingen en alle mogelijke andere soorten insectenlarven, die hij snel en handig uit de grond weet te graven. Ook eet hij mieren, hagedissen, muizen en jonge Konijnen. Verder staan op zijn uitgebreid menu eieren, knollen (topinambour), bessen en mais.

Hoewel zij op hun nachtelijke zwerftochten over het algemeen geen vaste paden volgen, hebben mijn Dassen toch twee

duidelijke wegen, uitgehold door het jarenlang gebruik. De ene weg is slechts onbeduidend in vergelijking met de andere, die men wel over een afstand van 175 meter duidelijk kan volgen. De kortste loopt naar een poel, waar in natte jaren gedurende een paar maanden water in staat, en verder naar een paar akkers. De andere loopt naar een sloot, die het gehele jaar water bevat en dan ook de hoofdrinkplaats vormt.

De Das, die tot de familie der Marters behoort, verschilt in uiterlijke vorm en bouw wel erg van zijn familieleden; terwijl bv. Bunzing, Wezel en Hermelijn uitmunten in soepelheid en snelheid, is de Das een plomp en langzaam dier. Zijn plompe, enigszins platte lichaam loopt naar achteren breder uit. Het lichaam wordt gedragen door korte krachtige poten. De voorpoten zijn voorzien van lange graafklauwen (fig. 2); de nagels van de achterpo-

Fig. 1. *Uitgangen van het dasseshol.*

ten zijn korter. Een dassespoor is dan ook haast niet te verwarren met enig ander spoor. Volwassen dieren halen een lengte van ongeveer 70 cm zonder de staart, die ongeveer 15 cm meet. De kop met de spitse snuit is getekend met de bekende zwarte banden, waarin de ogen liggen. De korte oren zijn zwart met een witte rand. Verder is het dier grijs van kleur met zwarte borst en poten. In het gebit vallen de krachtige hoektanden op en de afgeplatte kiezen, die weinig meer lijken op knipkiezen. Bij volwassen dieren telt de bovenkaak 16 tanden en kiezen, de onderkaak 18.

Fig. 2. *Voetspoor rechter voorpoot.*

Van de zintuigen zijn die van het gehoor en de reuk het best ontwikkeld. Dit zijn dan ook de zintuigen, die de Das nodig heeft om in de duisternis zijn voedsel te vinden. Daarbij steekt hij zijn spitse snuit in alle hoeken en gaten, onder dor blad, in een vermolmd knoest; niets slaat hij over. Alles wat hij tegenkomt wordt besnuffeld en weinig eetbaars ontgaat hem. Ondertussen luistert hij naar geritsel van muizen en ander klein gedierte, die hij onfeilbaar weet op te sporen. Soms zie je hem een plotselinge sprong maken, in de richting waarvan het geritsel kwam.

De ogen van de Das zijn zwak. Ofschoon ik altijd trachtte om 's avonds op tijd bij de hollen te zijn, gebeurde het toch wel eens, dat de dieren al boven de grond waren als ik aankwam. Ik had dan toch absoluut geen moeite om ze tot op een meter of zes te benaderen, als ik er maar voor zorgde dat ik geen leven maakte, en

natuurlijk, dat ik onder de wind bleef. Soms, als er toch een takje kraakte, keken ze direct in de richting vanwaar het geluid kwam, maar als de wind gunstig zat, zodat ze me niet konden ruiken, gingen ze na een tijdje weer gewoon hun gang. Ook kon ik me gerust bewegen achter de boomstam die dekking diende. Eens, op een avondwandeling waarbij ik mijn fiets aan de hand leidde, zag ik een Das recht op me af komen. Daar de wind gunstig zat, kwam hij al snuffelend dichterbij, en hij bemerkte me niet eerder dan toen hij tegen mijn voorwiel opliep, waardoor de spatlap rammelde. Hij schrok daar zo geweldig van, dat hij er hals over kop van door ging en tot twee maal toe over zijn eigen poten struikelde.

Hoewel de Das een uitgesproken nachtdier is, kun je een heel enkele keer het geluk hebben om de oude met de jongen overdag boven de grond te zien, om er van de zon te profiteren. Bijna altijd komen ze pas in de schemering naar buiten, maar niet voordat het mannetje het nachtdier is, kun je een heel enkele keer het geluk hebben om de oude met de jongen overdag boven de grond te zien, om er van de zon te profiteren. Bijna altijd komen ze pas in de schemering naar buiten, maar niet voordat het mannetje het

buitelen over elkaar heen en ravotten met hun moeder, totdat de oude het sein geeft dat de jacht begint, en zelfs dan vergeten ze nog dikwijls de ernst van het leven. Ze spelen graag kiekeboe net als vele andere jonge dieren. Een van hen gaat hierbij zo plat mogelijk achter een stronk of struik liggen, terwijl hij de ander net zo lang aankijkt tot deze tot de aanval overgaat. Soms begint er dan een worstelpartij, waarbij ze elkaar trachten te bijten en overhoop te lopen. Op het rumoer komen de anderen ook af en weldra is het een ravottende kluwen en loopt het uit op een vechtpartij. Het hele gevecht eindigt weer even plotseling als het begonnen is. Even later beginnen ze weer van voren af aan. Bij deze wilde renpartijen is het helemaal geen zeldzaamheid, dat de dieren tot op een meter of twee, drie langs komen, zodat je ieder haar kunt onderscheiden. Bij al dit gespeel echter zullen ze nooit vergeten om binnen een zekere afstand van het nest te blijven. Er bestaat als het ware geen zeldzaamheid, dat de dieren tot op een meter of twee, drie langs komen, zodat je ieder haar kunt onderscheiden. Bij al dit gespeel echter zullen ze nooit vergeten om binnen een zekere afstand van het nest te blijven. Er bestaat als het ware

je kwam hij naar ons toe. Hij overschreed toen de veiligheidsgrens. Ondanks het feit dat hij de zaak niet vertrouwde, kwam hij toch dichterbij, klaar voor de terugtocht. Toen was hij bij ons en snuffelde aan het blote been van mijn metgezel, die helaas bewoog. Alsof hij niets wilde laten merken van zijn verbazing en schrik, liep de jonge Das toen kalm weg en verdween onder de grond. Ik kan U verzekeren, dat mijn hart bonkte van spanning.

Met het opvoeden van de jongen bemoeit het mannetje zich niet. Als de jongen groot genoeg zijn gaan ze onder leiding van de moeder op jacht, terwijl papa er alleen op uit trekt. De jongen worden geboren in februari-maart. Het aantal jongen per worp varieert van drie tot vijf. Ons hol leverde er in 1948 drie, in 1949 vier, in 1950 vier, in 1951 drie, in 1952 vier, in 1953 vijf en in 1954 ook vijf op. Tegen het najaar verlaten de jongen het nest om zich elders zelfstandig te vestigen of om ergens

anders bij in te trekken. De ouders zelf zijn vermoedelijk voor het leven gepaard. Dassen maken verschillende soorten geluiden. Zo kan men ze horen snuiven bij onrust en schrik. Als teken van welbehagen en tevredenheid knorren ze. Verder schijnen ze nog te blaffen in de paartijd, hetgeen ik echter nooit heb gehoord.

In de herfst, als de bladeren zijn gevallen, beginnen de Dassen hun nestuitgangen met bladeren dicht te stoppen, vermoedelijk om de koude buiten te houden. Ze „harken” het blad van heel de omgeving van iedere pijp naar binnen. Ik zag helaas nooit hoe ze het deden. In het voorjaar wordt het blad er weer uit gesleept. Alhoewel men beweert, dat de Das een winterslaap houdt, voel ik er toch meer voor om het een „luiheidsperiode” te noemen. Men kan zijn sporen de gehele winter door zien, ook als het gesneeuwd heeft. Slechts bij strenge koude blijft hij binnen en teert dan op zijn lichaamsvet.

VRAGEN EN KORTE MEDEDELINGEN

Hagedis met vorkstaart. In de zomer van 1955 werd ik tijdens veldbiologische naspeuringen getroffen door een niet alledaagse vergroeiing bij een mannelijk exemplaar van de Zandhagedis (*Lacerta agilis*). Het diertje lag te zonnen op een laag tuinmuurtje, dat gedeeltelijk was overdekt door wat ruigte van wilde planten, voornamelijk IJle dravik welke juist achter het muurtje groeide.

Zandhagedis met vorkstaart.

De hagedis viel op door de goed zichtbare nog groenachtige flanken, evenwel nog meer door de gevorkte tweepuntige staart.

Op mijn voorzichtig naderen reageerde het diertje door een lichte speurende beweging met het kopje te maken, een vlucht in de dekking bleef echter uit, zodat er ruimschoots gelegenheid was het diertje wat nader te bezien. Duidelijk bleek nu dat de „vork” was ontstaan op een afwerplid, die de hagedis waarschijnlijk al eens had gebruikt om, wie weet, zijn leven te redden. Op het breukvlak had zich een nieuw staarteinde gevormd, dat echter ongeveer 10° in stand van de lichaamsas afweek en wel naar links, hetgeen voor zover ik kon nagaan werd veroorzaakt door de op hetzelfde breukvlak gevormde „bijstaart” welke ongeveer 30° van de lichaamsas afweek doch nu aan de rechterzijde. Beide staarten waren even of nagenoeg even lang, in de scherpe binnenhoek die zij met elkaar maakten was een lichte insnoering zichtbaar, die de hoek tussen de